

Basken en de industrialisatie

Dé icoon van de modernisering van het Baskenland is ongetwijfeld het Museo Guggenheim in Bilbao, de hoofdstad van de provincie Vizcaya, waar de Puppy (*Cachorro*) van Jeff Koons de wacht houdt. Daarmee lijkt het Baskenland zijn industriële imago te hebben verruild voor een splinternieuwe uitstraling. Was de stad enkele decennia geleden nog het toonbeeld van

industriële vervuiling, nu zijn de eens welhaast zwarte oevers van de rivier de Bilbao (ook wel Nervión of Ibaizábal genoemd) voorzien van prachtige boulevards en ademt de stad welvaart. Het Baskenland is net als de rest van Spanje in de loop der eeuwen bedreigd door indringers zoals de Romeinen, Franken, Visigoten, Vikingen en Moren, maar het moeilijk toegankelijke berggebied bleek immer lastig te onderwerpen. Al in de zevende eeuw waren de Basken walvisvaarders en handelaren en tot in de zeventiende eeuw genoten ze aanzien als scheepsbouwers en stuurlieden. Het gebied is rijk aan ijzererts dat dicht onder de oppervlakte

Ijzer wordt al meer dan 4000 jaar gebruikt en rond 1500 BC voor het eerst door mensen vervaardigd in zogenaamde laagovens waarin lagen houtskool en ijzererts werden gestapeld. De daarin bereikte temperaturen lagen onder het smeltpunt van ijzer en het buigzame, zachte product bevatte veel slakken. In de vijftiende eeuw werd in China

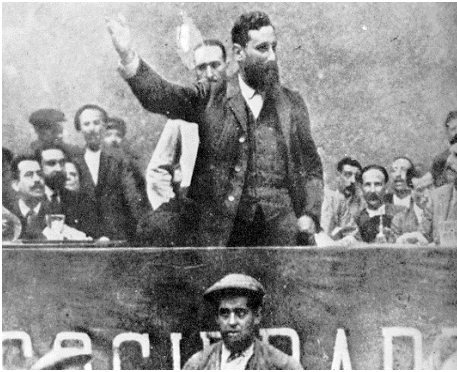

de hoogoven toegepast die op dezelfde manier werkte als de laagoven, maar veel hoger was en waarin het ijzer smolt zodat het kon worden afgetapt. Dit gietijzer was hard, maar bros en bevatte teveel koolstof. Productie van modern staal, dat walsbaar is en een laag koolstofgehalte heeft, werd mogelijk door de uitvinding van Henry Bessemer, de "Bessemer Peer" waarin lucht door de gesmolten massa wordt geblazen dat de koolstof oxideert dat daarmee als brandstof voor het procedé fungeert.

ligt en toen de technologie beschikbaar was om op grote schaal het erts te verwerken tot staal (in de Bessemer Peer) ontwikkelde de mijnbouw in het Baskenland zich razendsnel. Aangezien Engeland een grote afnemer was van het Baskische staal, werden de transportschepen op de terugweg gevuld met steenkool uit Wales, steenkool die nodig was voor het Bessemer procedé. Dat steenkool in het naburige Asturië ruim voorhanden was, speelde kennelijk geen rol.

In de tachtiger jaren van de negentiende eeuw ontstond er een vorm van kapitalistische uitbuiting die zijn weerga niet kent. Mijnwerkers werden gehuisvest in barakken met zo'n tweehonderd bedden, zonder hygiënische voorzieningen en voor eten

en drinken waren ze aangewezen op winkeltjes die geëxploiteerd werden door de voorlieden. In de eerste tien jaar van deze gruwelijke uitbuiting slaagde men er niet in om een beweging van verzet te organiseren, maar in 1890 kwam het tot een uitbarsting. Er werd gestaakt en

duizenden mijnwerkers verlieten het door hun bazen gecreëerde getto en trokken op, richting Bilbao wat de burgerij van de stad de stuipen op het lijf joeg. Deze opstand werd geleid door Facundo Perezagua (1860-1935), geen mijnwerker, maar een man die jaren in wapenfabrieken en zilversmederijen had gewerkt. Een lid en organisator van de Spaanse socialistische partij (PSOE) van het eerste uur (1879). Uiteindelijk bracht bemiddeling tussen werkgevers en opstandelingen een akkoord op tafel dat inhield dat de huisvesting verbeterd werd, de gedwongen winkelnering verdween en dat het aantal werkuren per

dag gemaximaliseerd werd op tien uur. Nog altijd in zeer schril contrast met de leefomstandigheden van de puissant rijke mijneigenaren die met hun winsten pronkten door de bouw van zeer luxe en vooral ook grote paleizen. Zo ontstond de wijk Neguri (in Getxo) ter rechterzijde van de monding van de Nervión vanwaaruit de eigenaren konden uitkijken op hun staalfabrieken op de linkeroever van de rivier en op de verderweg gelegen ijzermijnen op de heuvels van Somorrostro.

Industrialisatie en de ontwikkeling van het kapitalisme heeft geleid tot grondige wijzigingen in sociale structuren. In rap tempo werd de traditionele leefwijze op het platteland ondergeschikt aan die van industriële werkgevers en arbeiders in de steden waar de handel floreerde. En waar handel gedreven wordt op grote schaal is behoefte aan efficiënte methoden van communicatie, van gebruik van talen die zich daarvoor lenen en waarmee je met nationale en internationale partners uit de voeten kunt. En wat gold voor de handelaren, was evenzeer van toepassing op de opkomende arbeidersklasse, die profijt had van landelijke of internationale organisatie. Zo werden het Engels, Frans en Duits dominante talen en werden regionale dialecten verdrongen, maar in Spanje liep het wat anders. Spanje was van oudsher een agrarisch land en onderging in de negentiende eeuw een veel minder grondige industrialisatie dan elders. Hier bleef de industrialisatie geconcentreerd in bepaalde regio's en er ontstond geen hechte, nationale arbeidersklasse. De opkomende arbeidersbeweging in Spanje erkende de noodzaak om overal het onderwijs van en in het Spaans te bevorderen (ze had niet veel op met het Catalaans, het Baskisch en het Gallego, om maar te zwijgen van het Asturiaanse Bable) en beschouwde pleidooien om deze regionale talen te bevorderen als pogingen verdeeldheid te zaaien binnen de arbeidersklasse. Maar het ontbreken van een echte eenheid onder de arbeiders deed hun voorliefde om gebruik te maken van de eigen taal in de concrete industriële zones op den duur alleen maar toenemen. Een ontwikkeling waar de kerk op inspeelde door onderwijs te creëren waarin de nadruk niet bepaald lag op het opdoen van kennis die de mondigheid van de arbeiders zou bevorderen. Nadruk op de eigen taal en niet op het Spaans, laat staan op andere Europese talen waarvan de beheersing het blikveld van de arbeiders zou vergroten en waardoor de traditionele cultuur in gevaar zou kunnen komen. Van die ontwikkeling levert het Baskenland het meest sprekende voorbeeld.

Willem Peeters, 11 februari 2009